

Wojciech Pietrowski

 <https://orcid.org/0000-0002-5362-3768>

Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach

Katedra Ekonomii i Finansów

wojciech.pietrowski@ujk.edu.pl

ŚRODKI EUROPEJSKIE W BUDŻETACH GMIN MIEJSKICH WOJEWÓDZTWA ŚWIĘTOKRZYSKIEGO

Abstrakt: Celem artykułu jest ocena udziału środków europejskich w dochodach gmin miejskich województwa świętokrzyskiego. Okres badawczy obejmuje lata 2018–2022. Pracę przygotowano, opierając się na przeglądzie literatury, analizie materiału źródłowego zawartego w sprawozdaniach z wykonania budżetów miast oraz danych dostępnych na stronie Banku Danych Lokalnych (BDL). Przeprowadzona analiza pozwoliła na określenie odsetka funduszy unijnych w dochodach miast ogółem oraz działań finansowanych z budżetu tych środków. Na podstawie wyników badań można stwierdzić, że w ogólnej wartości dochodów fundusze europejskie nie zajmują znaczącego miejsca, a ich udział w dochodach poszczególnych miast jest zróżnicowany. Przeznaczenie tych środków również jest zróżnicowane i w całościowym ujęciu niemożliwe jest podanie konkretnego zakresu inwestycji realizowanych przez analizowane jednostki ze wsparciem Unii Europejskiej, ponieważ władze badanych miast wybierają projekty zgodnie ze swoimi preferencjami. Można natomiast wskazać, że w ramach współfinansowania przez UE przeważają działania dotyczące infrastruktury, a większy ośrodek miejski zdobywa więcej środków unijnych. Przeliczając wartość tych środków na 1 mieszkańca, największy wskaźnik w przypadku analizowanych jednostek odnotowano dla miasta Starachowice – trzeciego co do wielkości liczby ludności miasta w regionie.

Słowa kluczowe: środki europejskie, dochody budżetu, budżet środków europejskich, budżet jednostek samorządu terytorialnego (JST), gmina miejska

EUROPEAN FUNDS IN THE BUDGETS OF MUNICIPAL COMMUNES IN THE ŚWIĘTOKRZYSKIE VOIVODESHIP

Abstract: The aim of the article is to assess the share of European funds in the income of municipal communes in the świętokrzyskie voivodeship. The research period covers the years 2018–2022. The work was based on a review of available literature, analysis of source material contained in reports on budget implementation and data available in the Local Data Bank (Bank Danych Lokalnych [BDL]). The analysis made it possible to determine the share of European funds in the total income as well as activities financed from the budgets of European funds. As a result of the research, it can be concluded that European funds do not occupy a significant place in total income, and their share in the income of individual communes varies. Looking at the purpose of these funds, this was also varied and it is not possible to indicate in general terms the specific scope of activities carried out by communes with EU support. Those surveyed selected the scope of projects according to their preferences. On the other hand, it can be pointed out that under EU co-financing, activities related to infrastructure predominate. In addition, it was confirmed that larger urban centers obtain more European funds. However, when converting the value of funds into per capita, the highest indicator was recorded for Starachowice, which is the third largest settlement in the region in terms of population.

Keywords: European funds, budget revenues, budget of European funds, local government budget, municipal commune

1. WSTĘP

Polska jako członek Unii Europejskiej jest jednocześnie aktywnym uczestnikiem polityki spójności. W związku z wykorzystywaniem instrumentów finansowych tejże polityki często w przestrzeni publicznej pojawiają się głosy dotyczące znaczenia funduszy europejskich dla funkcjonowania sektora publicznego.

Celem artykułu jest ocena udziału środków unijnych w dochodach gmin miejskich województwa świętokrzyskiego. Przedmiotem badania były dochody miast w latach 2018–2022 pochodzące z tych środków. Dane do badania uzyskano ze sprawozdań z wykonania budżetów miast. Podział dochodów został przedstawiony

zgodnie z klasyfikacją budżetową. W analizie uwzględniono wszystkie gminy miejskie w województwie, czyli pięć takich jednostek. Omówiono fundusze unijne obecne w dochodach badanych miast oraz dokonano ich porównań w tym zakresie. Przedstawiono skalę udziału środków europejskich w poszczególnych działach klasyfikacji budżetowej, zróżnicowanie wysokości tych funduszy w zależności od wielkości miasta oraz zróżnicowanie obszarów wsparcia w poszczególnych jednostkach.

Problematyka poruszona w niniejszym artykule była podejmowana w literaturze przedmiotu, jednak region świętokrzyski jest w niej prezentowany niewystarczająco. Uzasadnieniem podjęcia badań jest również chęć weryfikacji omawianej w literaturze dominacji wydatków infrastrukturalnych w ramach środków unijnych w miastach w odniesieniu do badanych gmin miejskich oraz ciągle postępujący proces wdrażania funduszy europejskich w Polsce.

2. CHARAKTERYSTYKA OŚRODKÓW MIEJSKICH W WOJEWÓDZTWIE ŚWIĘTOKRZYSKIM

Według podziału administracyjnego kraju w województwie świętokrzyskim na koniec 2022 r. znajdowało się 5 gmin miejskich, 41 miejsko-wiejskich oraz 56 wiejskich. Warto zaznaczyć, że Kielce mają status miasta na prawach powiatu. Liczba ludności województwa wynosiła prawie 1,2 mln osób, w tym 45,4% zamieszkiwało w miastach (Urząd Statystyczny w Kielcach, 2023).

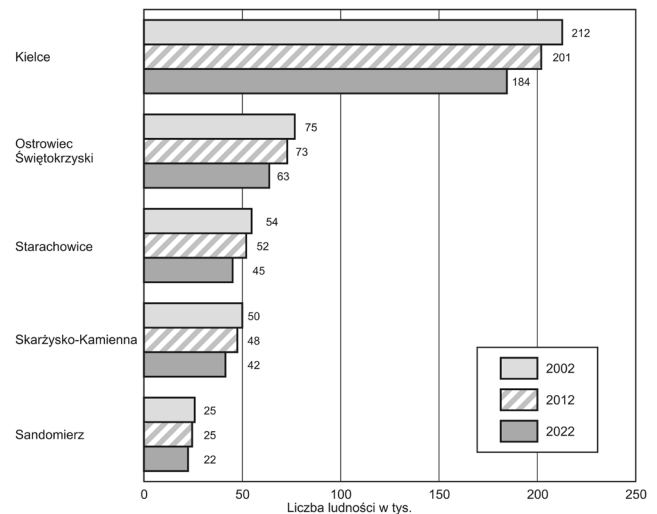
Na rysunku 1 przedstawiono położenie wszystkich pięciu gmin miejskich. Poza Kielcami, znajdującymi się w centralnej części regionu, pozostałe gminy są zlokalizowane w północno-wschodniej części województwa świętokrzyskiego.

W niniejszym artykule zaprezentowano wyniki analizy udziału środków europejskich w dochodach miast, opracowanej na podstawie danych z pięciu gmin miejskich województwa świętokrzyskiego: Kielc, Ostrowca Świętokrzyskiego, Starachowic, Skarżyska-Kamiennej i Sandomierza. Argumentem uzasadniającym taki wybór jest skala projektów realizowanych we wskazanych gminach w porównaniu z całym województwem. Biorąc pod uwagę perspektywę finansową z lat 2014–2020, wartość podpisanych umów o dofinansowanie, realizowanych na obszarze gmin miejskich na koniec 2022 r., stanowiła prawie 30% wartości umów w całym województwie świętokrzyskim (Bank Danych Lokalnych [BDL], b.r.). Rysunek 2 przedstawia liczbę ludności w badanych miastach w latach: 2002, 2012 i 2022. We wszystkich wymienionych ośrodkach widoczny jest spadek liczby ludności. Im większe miasto, tym wyższy

był jej spadek. Z jednej strony jest to efekt osiedlania się mieszkańców miast na terenach podmiejskich, z drugiej – ujemnego salda przyrostu naturalnego oraz migracji dotyczącego całego województwa świętokrzyskiego. Niemniej jednak na koniec 2022 r. na obszarze analizowanych gmin miejskich mieszkało 30% mieszkańców całego województwa.

Rysunek 1. Położenie gmin miejskich w województwie świętokrzyskim
Źródło: opracowanie własne

Rysunek 2. Liczba ludności na koniec 2002, 2012 i 2022 r. w wybranych miastach woj. świętokrzyskiego
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z BDL (b.r.)

W celu syntetycznego porównania badanych jednostek wykorzystano następujące wskaźniki: liczbę podmiotów gospodarczych na 1000 ludności, udział bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym oraz wydatki budżetów miast na 1 mieszkańca. Dane prezentuje tabela 1. Przedstawione wskaźniki odniesiono do wybranych miast województwa świętokrzyskiego oraz zmian zachodzących pomiędzy 2018 a 2022 r. Patrząc na liczbę podmiotów gospodarczych przypadającą na

Tabela 1. Wybrane wskaźniki społeczno-gospodarcze miast woj. świętokrzyskiego w 2018 i 2022 r.

Lp.	Miasto	Liczba podmiotów gospodarczych na 1000 ludności		Udział bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym (w %)		Wydatki budżetu miasta na 1 mieszkańca (w PLN)	
		2018 r.	2022 r.	2018 r.	2022 r.	2018 r.	2022 r.
1	Kielce	145	167	5,3	4,3	6996,78	8572,98
2	Ostrowiec Świętokrzyski	108	123	6,2	5,2	3599,47	5501,61
3	Starachowice	94	108	6,0	6,9	4442,39	7790,85
4	Skarżysko-Kamienna	117	130	7,9	8,0	3589,89	5997,38
5	Sandomierz	137	149	5,2	5,2	4604,64	6802,25

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z BDL (b.r.).

1000 ludności, można zauważyć, że najwyższy wskaźnik występuje w Kielcach, natomiast na drugim miejscu znajduje się najmniejsze pod względem ludności miasto w województwie – Sandomierz. Porównując dane, widać, że w każdym badanym mieście nastąpił wzrost wartości tego wskaźnika. Najwyższy udział bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym utrzymuje się w Skarżysku-Kamiennej, w dwóch miastach odnotowano spadek, w jednym wartość tego wskaźnika nie zmieniła się, a w dwóch wzrosła. Z kolei analizując wydatki budżetów miast na 1 mieszkańca, można zaobserwować ich znaczny wzrost we wszystkich ośrodkach. Na obszarze regionu świętokrzyskiego to Kielce są głównym ośrodkiem miejskim, pozostałe miasta wyraźnie od niego odstają pod względem gospodarczym, ludnościowym i możliwości finansowych jednostek samorządowych, co potwierdzają dane przytoczone w tabeli 1. Również oddalenie terytorialne czterech miast od centrum regionu negatywnie wpływa na możliwości ich wzrostu (Mikos, 2019). Jednak wielkość miasta nie determinuje jego pozycji w regionie, co pokazuje przypadek Sandomierza, który ma większą liczbę podmiotów gospodarczych na 1000 ludności, mniejsze bezrobocie oraz większe wydatki budżetowe niż trzy liczniejsze miasta.

3. FUNDUSZE EUROPEJSKIE JAKO ELEMENT EUROPEJSKIEJ POLITYKI REGIONALNEJ

Europejska polityka regionalna stanowi świadomą i celową działalność władzy publicznej, która ma na celu harmonijny rozwój Wspólnoty, co jest rozumiane jako niwelowanie różnic pomiędzy poszczególnymi regionami Unii Europejskiej pod względem rozwoju społeczno-gospodarczego (Strzelecki, 2008). Polityka ta rozwija się od początku istnienia Europejskiej Wspólnoty Gospodarczej i początkowo obejmowała jedynie formułowanie ogólnych zasad, natomiast w latach 70.

podjęto decyzję o utworzeniu funduszy, które systematycznie ulegają ewaluacji (Pietrowski, 2018). To właśnie uzyskanie maksymalnych korzyści z funduszy unijnych stanowi główne kryterium przy przyznawaniu środków finansowych w ramach tej polityki (Herman, 2012).

Wprowadzane reformy i zwiększanie kwot z funduszy europejskich przeznaczonych na wspieranie rozwoju regionalnego nie pozwalały dotychczas na zniesienie różnic w poziomach tego rozwoju zarówno w odniesieniu do poszczególnych krajów Wspólnoty, jak i wewnątrz nich. Prowadzone badania wskazują raczej na pogłębiające się zróżnicowanie regionalne. Zatem zmniejszenie dysproporcji regionalnych nadal stanowi jeden z głównych celów polityki UE (Wilk, 2018).

Budżet unijny sporządza się według wieloletnich ram finansowych UE. Uchwalany jest na dany rok przez Parlament Europejski i Radę Unii Europejskiej na podstawie propozycji Komisji Europejskiej. Jednym z celów budżetowych jest zapewnienie finansowania wdrażania unijnej polityki (Komisja Europejska, b.r.). Jest to budżet odrębny od budżetów państw członkowskich UE (Bożek, 2015). Do głównych funduszy wspierających rozwój gospodarczy wszystkich krajów Wspólnoty należą: Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego, Europejski Fundusz Społeczny, Fundusz Spójności, Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz Europejski Fundusz Morski, Rybacki i Akwakultury (Portal Funduszy Europejskich, b.r.). W okresie 2007–2013 r. inwestycje publiczne w Polsce były finansowane w blisko 50% ze środków europejskiej polityki spójności, natomiast w latach 2014–2020 poziom ten wyniósł 40%. Na poziomie regionu dominującym źródłem finansowania jego rozwoju są regionalne programy operacyjne (Szlachta i Zaleski, 2017).

O ile potrzeba wydatkowania środków europejskich nie budzi większych wątpliwości, o tyle sam sposób ich wydatkowania określany jest w literaturze jako mało efektywny, nastawiony jedynie na samo wydanie dostępnych funduszy, a cel ich wykorzystania ma znaczenie drugorzędne (Jegorow, 2015). Odniesienia do problemu skuteczności polityki regionalnej dotyczą zarówno jej rezultatów, jak i sposobu pomiaru (Świstak, 2018).

Budżet środków europejskich (BŚE) stanowi roczny plan dochodów i wydatków podlegających refundacji, przeznaczonych na realizację programów finansowanych z udziałem funduszy unijnych. W ramach tego budżetu ujęte są dochody z tytułu realizacji programów finansowanych z udziałem tych środków oraz wydatki na ich realizację w części podlegającej refundacji. Instytucję BŚE wprowadzono *Ustawą z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych*, wyodrębniając BŚE w budżecie państwa. Jako podstawę takiego działania wskazano uelastycznienie procesu planowania i wykorzystania tych środków na zadania współfinansowane z funduszy pochodzących z budżetu UE oraz pomocy państw Europejskiego Stowarzyszenia Wolnego Handlu (EFTA). Autonomiczność tego budżetu została podkreślona przez wyłączenie deficytu i nadwyżki BŚE z deficytu lub nadwyżki budżetu państwa. Należy jednak zaznaczyć, że plan ten nie tworzy odrębnego od budżetu zasobu środków pieniężnych, ale stanowi załącznik do ustawy budżetowej sporządzany w układzie zadaniowym (*Ustawa, 2009*). Podmiotem płatniczym realizującym płatności beneficjentom programów finansowanych ze środków europejskich jest Bank Gospodarstwa Krajowego (Czyżewski i Matuszczak, 2016).

Dochody BŚE ujmuje się w ustawie budżetowej zgodnie z klasyfikacją budżetową oraz programami finansowanymi z udziałem środków europejskich. Wydatki BŚE natomiast są zawarte w ustawie budżetowej w podziale na części i działy klasyfikacji wydatków oraz programy finansowane z udziałem funduszy unijnych w ramach części i działów klasyfikacji wydatków (Bożek, 2015). Klasyfikacja paragrafów dochodów, przychodów i środków jest czterocyfrowa. Jeżeli źródłem dochodów jest budżet środków europejskich, to czwartą cyfrą klasyfikacji jest 7 (*Rozporządzenie Ministra Finansów, 2010*).

W niniejszej pracy dokonano analizy dochodów pochodzących z budżetu środków unijnych w miastach wybranych do badania. Środki w zakresie polityki spójności dzielone są w Polsce na programy ogólnokrajowe oraz regionalne (tabela 2). Jak wskazują zapisy umów partnerstwa, dla perspektyw finansowych na lata 2014–2020 oraz 2021–2027 proporcja podziału wynosi 60% na programy krajowe i 40% na programy regionalne. Biorąc pod uwagę demarkację, poziom wdrażania, alokację oraz ograniczoną terytorialnie konkurencję, programy regionalne często stanowią podstawowe źródło finansowania inwestycji regionalnych i lokalnych (Wajda, 2022).

Wartość funduszy europejskich na 1 mieszkańca, ukierunkowanych regionalnie, przedstawiona w tabeli 2, pokazuje, że województwo świętokrzyskie znajduje się w czołówce województw z najwyższą wartością tego wskaźnika w każdej z perspektyw finansowych, a w kolejnych latach ta wartość wzrasta. Należy zaznaczyć,

że przedstawione dane odnoszą się do alokacji na poszczególne programy regionalne, a w przypadku perspektywy dla lat 2007–2013 uwzględniono również wartości komponentów regionalnych krajowego Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007–2013. Ponadto województwo świętokrzyskie ma możliwość korzystania ze środków unijnych w ramach programu krajowego z ograniczonym zasięgiem terytorialnym dla województw ściany wschodniej.

Tabela 2. Środki europejskie (w EUR) dla poszczególnych województw w Polsce na 1 mieszkańca w perspektywach finansowych UE

Lp.	Województwo	Perspektywa finansowa UE dla lat		
		2007–2013	2014–2020	2021–2027
1	dolnośląskie	590	774	790
2	kujawsko-pomorskie	654	911	910
3	lubelskie	770	1039	1193
4	lubuskie	613	889	928
5	łódzkie	591	901	1139
6	małopolskie	574	854	781
7	mazowieckie	528	177	380
8	opolskie	580	2088	1019
9	podkarpackie	748	993	1086
10	podlaskie	752	1018	1131
11	pomorskie	570	810	743
12	śląskie	527	758	1152
13	świętokrzyskie	818	1080	1226
14	warmińsko-mazurskie	946	1197	1299
15	wielkopolskie	555	706	610
16	zachodniopomorskie	675	933	1022

Źródło: opracowanie własne na podstawie dokumentów programowych perspektyw finansowych dla lat: 2007–2013, 2014–2020 i 2021–2027 (Portal Funduszy Europejskich, b.r.).

W tabeli 3 przedstawiono alokację oraz zasięg terytorialny programu o wymiarze ponadregionalnym dla trzech perspektyw finansowych.

Programy realizowane w kolejnych perspektywach finansowych przeznaczone dla wybranych województw z jednej strony wskazują na utrzymującą się potrzebę ich dodatkowego wsparcia, z drugiej natomiast stawiają te obszary na pozycji uprzywilejowanej, wydzielając dla nich znaczną część środków europejskich przyznanych dla całego kraju. Widoczne jest to w skali działalności inwestycyjnej miast makroregionu Polski Wschodniej (Koj i in., 2023). Województwo świętokrzyskie ma możliwość korzystania z dotacji zapisanych w tych programach.

Tabela 3. Programy krajowe skierowane do województw Polski Wschodniej w perspektywach finansowych UE

Perspektywa finansowa na lata	Nazwa programu	Alokacja – środki europejskie (w mld EUR)	Województwa
2007–2013	Program Operacyjny Rozwój Polski Wschodniej 2007–2013	2,388	lubelskie, podkarpackie, podlaskie, świętokrzyskie, warmińsko-mazurskie
2014–2020	Program Operacyjny Polska Wschodnia 2014–2020	2,000	lubelskie, podkarpackie, podlaskie, świętokrzyskie, warmińsko-mazurskie
2021–2027	Program Fundusze Europejskie dla Polski Wschodniej 2021–2027	2,650	lubelskie, podkarpackie, podlaskie, świętokrzyskie, warmińsko-mazurskie, mazowieckie (bez Warszawy i otaczających ją powiatów)

Źródło: opracowanie własne na podstawie dokumentów programowych perspektyw finansowych dla lat: 2007–2013, 2014–2020 i 2021–2027 (Portal Funduszy Europejskich, b.r.).

4. ŚRODKI EUROPEJSKIE W BUDŻETACH MIAST

Miasta zajmują istotne miejsce w polityce spójności UE. Znaczenie miast i obszarów miejskich w okresie perspektywy finansowej 2014–2020 zostało podkreślone w artykule 7 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1301/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. w sprawie Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i przepisów szczególnych dotyczących celu „Inwestycje na rzecz wzrostu i zatrudnienia” oraz w sprawie uchylenia rozporządzenia (WE) nr 1080/2006, w którym utworzono nowy instrument realizacji programów operacyjnych – zintegrowane inwestycje terytorialne (ZIT) (Pancer-Cybulska, 2014). W kontekście prezentowanej analizy należy zaznaczyć, że Kielce należą do Kieleckiego Obszaru Funkcjonalnego (KOF) w ramach ZIT (Portal Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Kieleckiego Obszaru Funkcjonalnego, b.r.).

W dotychczasowych opracowaniach na temat wykorzystania środków europejskich w miastach znajdziemy stwierdzenia, że tego typu wsparcie koncentruje się w największych miastach Polski, a głównym przedmiotem działań są projekty infrastrukturalne (Churski, 2014). Z kolei analizy dotyczące wykorzystania funduszy unijnych w małych miastach wskazują na możliwość zmiany ich dominujących funkcji czy też rozwoju nowych pod wpływem tych dotacji (Kardaś, 2014). Badania nie wykazały zależności pomiędzy przygotowaniem instytucjonalnym i programowym ośrodków regionalnych do zdobywania funduszy europejskich a wielkością ich absorpcji. Zwracano natomiast uwagę na postrzeganie przez władze samorządowe środków polityki spójności jako istotnej szansy na poprawę możliwości inwestycyjnych (Churski, 2016).

Fundusze unijne stanowią jedno z kluczowych zewnętrznych źródeł finansowania wpływających na

skalę polityki inwestycyjnej prowadzonej w polskich miastach (Koj i in., 2023). Badania prezentują również pozytywny wpływ tych środków na realizację idei rozwoju zrównoważonego w małych miastach pod warunkiem ukierunkowania nakładów na działania, które stymulują ten rozwój (Krasowska, 2021). Wykorzystanie funduszy europejskich przez gminy jest znaczne, jednak w bardzo zróżnicowanym zakresie. Duża część dotacji przeznaczana jest na wydatki inwestycyjne. Największe kwoty są wykorzystywane przez miasta na prawach powiatu, uwzględniając zarówno ujęcie bezwzględne, jak i podział na 1 mieszkańca. Wielkość zdobywanych przez gminy środków ulega wahaniom w czasie, co wynika z siedmioletniego programowania finansowego Unii Europejskiej (Wyszkowska i Wyszkowski, 2021). Biorąc pod uwagę ogólne znaczenie funduszy europejskich dla jednostek samorządu terytorialnego, jest ono raczej niewielkie, ale rośnie w budżetach konkretnych gmin, w istotny sposób wpływając na ich plany inwestycyjne (Wojarska, 2020).

Na podstawie przeglądu literatury można stwierdzić, że gminy są jednostkami samorządu terytorialnego (JST) pozyskującymi najwięcej środków europejskich, a gminy miejskie to główni beneficjenci tych funduszy.

Dochody budżetowe JST mogą być klasyfikowane w różny sposób. Dzieli się je na dochody obligatoryjne i fakultatywne, czy też na dochody bieżące i majątkowe (Dworakowska, 2018). Jednostki samorządu terytorialnego mają konstytucyjnie zagwarantowany udział w dochodach publicznych, do których zalicza się: dochody własne, subwencję ogólną oraz dotacje celowe. Jako fakultatywne wskazywane są: środki pochodzące ze źródeł zagranicznych niepodlegające zwrotowi, inne środki określone przepisami, a także środki pochodzące z budżetu unijnego (Musiałkowska i Wiśniewski, 2017). Zatem zdobywanie funduszy europejskich jest możliwością, a nie obowiązkiem JST. Nie następuje

automatycznie, a jednostka musi zabezpieczyć m.in. wkład własny, który w całości lub częściowo jest finansowany z dochodów budżetowych (Dworakowska, 2018). W literaturze przedmiotu znajdują się również kwestie dotyczące powiązania absorpcji środków unijnych z sytuacją finansową danej JST (Dworakowska, 2018). W ostatnich latach fundusze europejskie stanowią ważne źródło finansowania samorządowych inwestycji. Należy jednak pamiętać o konieczności zapewnienia wkładu własnego oraz zaangażowaniu własnych środków do momentu otrzymania refundacji (Dziuba, 2018).

W niniejszej pracy omówiono syntetycznie fundusze unijne stanowiące dochody badanych miast w latach 2018–2022 oraz wartość tych środków przypadającą na 1 mieszkańca. W tabeli 4 przedstawiono wartość dochodów miast pochodzących ze środków europejskich przyznanych w poszczególnych latach. Widać wyraźnie znaczącą przewagę Kielc, na drugim miejscu znajdują się Starachowice z wartością środków na poziomie 25% wartości funduszy przyznanych Kielcom, następnie Ostrowiec Świętokrzyski z wartością ponad 15% środków miasta wojewódzkiego. Najniższa wartość funduszy, na porównywalnym poziomie, znalazła się w budżetach Skarżyska-Kamiennej i Sandomierza. Przy tak dużej dysproporcji, w zestawieniu ze stolicą województwa i pozostałymi miastami, należy zaznaczyć, że Kielce to główny ośrodek miejski regionu, a także jedyne miasto na prawach powiatu, ze zdecydowanie największym budżetem. W tabeli 4 dla Kielc w ramach środków unijnych wyodrębniono również dochody powiatu. Ich skala jest na tyle niewielka, że w dalszej części artykułu dochody miasta, których źródłem są fundusze europejskie, będą przedstawiane łącznie jako dochody gminy i powiatu. Na podstawie danych zawartych w tabeli 4 można stwierdzić, że we wszystkich jednostkach widoczne jest bardzo duże zróżnicowanie wysokości tych dochodów w poszczególnych latach. Z uwagi na trwającą w czasie prowadzenia badań perspektywę finansową w analizowanym okresie pominięto lata początkowe. Główną przyczyną takiego stanu rzeczy jest realizacja poszczególnych projektów współfinansowanych ze środków wspólnotowych w różnych okresach. Inwestycje rzeczowe

zazwyczaj obejmują okres realizacji powyżej jednego roku budżetowego, a fundusze europejskie na ich realizację przekazywane są zgodnie z przedstawionymi harmonogramami rocznymi wydatkowania. Dlatego też w latach, gdy realizowano większą liczbę projektów lub projekty o wysokiej wartości, możemy zaobserwować znaczny wzrost dochodów pochodzących ze środków unijnych. Znaczenie dla kształtu dochodów w poszczególnych latach budżetowych będzie miał sposób przekazywania środków europejskich, ponieważ w przypadku projektów rozliczanych w formie zaliczkowej fundusze są przekazywane na początku realizacji projektu, z kolei przy formie refundacyjnej wpływają one do budżetu po rozliczeniu całości lub części projektu. W związku z wysoką wartością projektów infrastrukturalnych rozliczanych metodą refundacyjną istotne oddziaływanie na wysokość środków w danym roku będzie miała sprawność w realizacji i rozliczeniu projektu. Pomimo zróżnicowania w poszczególnych latach wysokości środków europejskich widoczny jest wzrost dochodu w ramach tych funduszy w 2022 r. w badanych miastach.

W celu wyeliminowania dysproporcji wynikających z wysokiej wartości budżetu Kielc oraz porównania badanych ośrodków miejskich województwa świętokrzyskiego w tabeli 5 przedstawiono wartość środków europejskich (w PLN) przypadających na 1 mieszkańca miasta w latach 2018–2022. Kielce wyróżniały się pod względem wartości tego wskaźnika na początku analizowanego okresu, jeżeli jednak spojrzymy na rok 2022, przewaga stolicy województwa spada, klasyfikując ją w środku grupy. Patrząc na dane dla miast, da się zaobserwować bardzo duże zmiany roczne wysokości środków unijnych na 1 mieszkańca, czego w sposób oczywisty nie można odnosić do zmian liczby ludności. Przyczyny takiego stanu rzeczy wskazano, omawiając tabelę 2. W tych latach, kiedy inwestycje są realizowane i rozliczane, wpływy ze środków europejskich do budżetów miast są większe. Z racji wielkości Kielc oraz większej liczby realizowanych projektów ten cykl realizacji inwestycji nie jest tak widoczny, jak w przypadku pozostałych porównywanych jednostek. W tabeli 5 przedstawiono również łączną wartość funduszy unijnych z lat 2018–2022 na 1 mieszkańca w każdym z analizowanych miast. We

Tabela 4. Środki europejskie (w mln PLN) w badanych miastach woj. świętokrzyskiego w latach 2018–2022

Miasto	2018 r.	2019 r.	2020 r.	2021 r.	2022 r.	Razem
Kielce	71,9	168,5	110,3	47,0	78,6	476,3
w tym dochody powiatu	2,8	7,5	0,7	3,8	3,6	18,4
Ostrowiec Świętokrzyski	10,1	5,1	6,6	12,2	37,7	71,7
Starachowice	1,9	20,8	11,7	25,6	60,7	120,7
Skarżysko-Kamienna	3,1	4,6	8,4	1,8	7,2	25,1
Sandomierz	4,0	1,8	4,4	3,8	8,3	22,4

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych zawartych w sprawozdaniach z wykonania budżetów miast za lata 2018–2022 (Biuletyn Informacji Publicznej [BIP] Miasto Ostrowiec Świętokrzyski, b.r.; BIP Miasto Skarżysko-Kamienna, b.r.; BIP Urząd Miasta Kielce, b.r.; BIP Urząd Miejski w Sandomierzu, b.r.; BIP Urząd Miejski w Starachowicach, b.r.).

Tabela 5. Środki europejskie (w PLN) na 1 mieszkańca w miastach woj. świętokrzyskiego w latach 2018–2022

Miasto	2018 r.	2019 r.	2020 r.	2021 r.	2022 r.	Wartość środków europejskich w latach 2018–2022 na 1 mieszkańca
Kielce	367,3	865,0	588,3	253,2	427,5	2590,1
Ostrowiec Świętokrzyski	145,8	75,2	101,6	190,7	599,2	1139,2
Starachowice	39,5	429,4	252,6	560,4	1348,6	2683,3
Skarżysko-Kamienna	68,9	102,0	194,6	42,1	172,1	600,6
Sandomierz	169,2	77,1	197,5	174,9	386,3	1036,7

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych zawartych w sprawozdaniach z wykonania budżetów miast za lata 2018–2022 (BIP Miasto Ostrowiec Świętokrzyski, b.r.; BIP Miasto Skarżysko-Kamienna, b.r.; BIP Urząd Miasta Kielce, b.r.; BIP Urząd Miejski w Sandomierzu, b.r.; BIP Urząd Miejski w Starachowicach, b.r.).

wskazanym okresie najwięcej środków europejskich w ramach dochodów budżetowych na 1 mieszkańca wpłynęło do Starachowic (2683,3 zł, czyli o ponad 90 zł więcej niż w największym mieście regionu – Kielcach). Ponad dwukrotnie mniejszą wartość wskaźnik ten osiągnął w Ostrowcu Świętokrzyskim (1139,2 zł) i Sandomierzu (1036,7 zł), natomiast jedynie 600,6 zł na 1 mieszkańca wpłynęło do budżetu w Skarżysku-Kamiennej.

Porównując wskaźniki przedstawione w tabelach 1 i 5, trzeba stwierdzić, że nie ma związku pomiędzy liczbą podmiotów gospodarczych na 1000 mieszkańców czy udziałem bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym a wartością uzyskanych środków europejskich oraz ich wielkością na 1 mieszkańca. Można tutaj wskazać jedynie Kielce jako JST z najwyższą wartością tych wskaźników przy jednocześnie najwyższej wartości pozyskanych funduszy. Co do pozostałych ośrodków taka korelacja nie występuje. Natomiast w zestawieniu wydatków budżetów miast na 1 mieszkańca z wartością środków europejskich na 1 mieszkańca występuje następująca zależność: im wyższa wartość wskaźnika dotyczącego wydatków, tym wyższa kwota zdobytych dotacji. Biorąc pod uwagę liczbę mieszkańców oraz wielkość środków europejskich w badanych miastach, da się zauważyć, że największe z nich otrzymało najwięcej funduszy, a dwa najmniejsze – najmniej.

Porównując dane zawarte w tabeli 6 na s. 106, można zobaczyć, że na pierwszy plan wysuwa się bardzo duża różnica wielkości uzyskanych środków europejskich między Kielcami i pozostałymi badanymi miastami – podobnie jak w tabeli 4. Stolica województwa miała w swoim budżecie fundusze unijne o wartości prawie dwukrotnie większej niż pozostałe cztery miasta razem. Trzeba w tym miejscu odnieść się do szczegółowego ujęcia budżetu (tabela 6), w którym ponad 315 mln zł znalazło się w dziale *Transport i łączność* jako wydatki majątkowe. W literaturze przedmiotu wskazuje się na jednostki powiatowe jako realizujące największą liczbę projektów (Musiałkowska i Wiśniewski, 2017), a do takich podmiotów należą Kielce. Patrząc na dochody

stolicy województwa świętokrzyskiego w podziale na dochody gminy i dochody powiatu, nie wolno zapominać o tym, że to dochody gminy praktycznie w całości zawierają środki europejskie, których udział w dochodach powiatu jest znikomy. Fundusze te są każdorazowo przyznawane na realizację konkretnego zadania określonego w umowie, a zgodnie z unijną zasadą dodatkowości nie finansują one całości przedsięwzięć (Dworakowska, 2018). Projekty realizowane w dziale nr 600 dotyczyły rozbudowy ciągu ulic, budowy i modernizacji ścieżek rowerowych oraz rozwoju komunikacji publicznej.

W omawianym przedziale czasowym Kielce wykorzystywały środki europejskie w najszerszym zakresie, o czym świadczy ich ujęcie w różnych działach klasyfikacji budżetowej. Wszystkie badane jednostki otrzymały fundusze zapisane w działach: 750, 801 i 900.

Analizując relację dochodów budżetowych ogółem w badanym okresie do dochodów ze środków europejskich, można stwierdzić, że pomimo uzyskania przez Kielce najwyższego dofinansowania budżetu miasta, udział tych funduszy w dochodach stolicy województwa stanowi 6,42% i jest niższy niż udział środków unijnych w dochodach budżetu Starachowic, wynoszący 9,12%. W przypadku pozostałych miast odsetek ten jest na poziomie poniżej 5%.

Procent funduszy europejskich w dochodach badanych miast przydzielonych na podstawie klasyfikacji budżetowej został przedstawiony na rysunku 3. Ponad połowa tych środków dotyczyła działań związanych z *Transportem i łącznością*, obejmujących rozbudowę i poprawę jakości infrastruktury oraz transport publiczny w miastach. W ramach *Oświaty i wychowania* (11%) doposażano szkoły w pomoce dydaktyczne, realizowano edukację przedszkolną, modernizowano infrastrukturę, realizowano projekty edukacyjne, ponadto władze Kielc wybudowały Centrum Kształcenia Praktycznego. Inwestycje z działu *Gospodarka komunalna i ochrona środowiska*, na które przyznano 10% środków, obejmowały działania rewitalizacyjne,

a także zwiększające energooszczędność infrastruktury. Z funduszy zaklasyfikowanych do *Pozostałych zadań w zakresie polityki społecznej* (5%) wspierano osoby bezrobotne oraz system usług społecznych. Podobne działania realizowano z finansów zapisanych w części *Pomoc społeczna* (4%), włączając te, które dotyczyły zapobiegania COVID-19. Pozostałe inwestycje obejmowały m.in. uzbrojenie terenów inwestycyjnych, cyfryzację usług publicznych oraz rozbudowę obiektów publicznych. Rysunek 3 przedstawia różnorodność obszarów wsparcia oraz nadal istniejące potrzeby województwa świętokrzyskiego w zakresie poprawy funkcjonowania infrastruktury.

Badane jednostki realizowały projekty: inwestycyjne, obejmujące podniesienie jakości usług publicznych oraz kierowane bezpośrednio do mieszkańców. W tabeli 6 przedstawiono działania wykonywane z dużym wsparciem środków zewnętrznych, a co za tym idzie – pod znakiem zapytania pozostaje ich realizacja bez dostępu do funduszy europejskich.

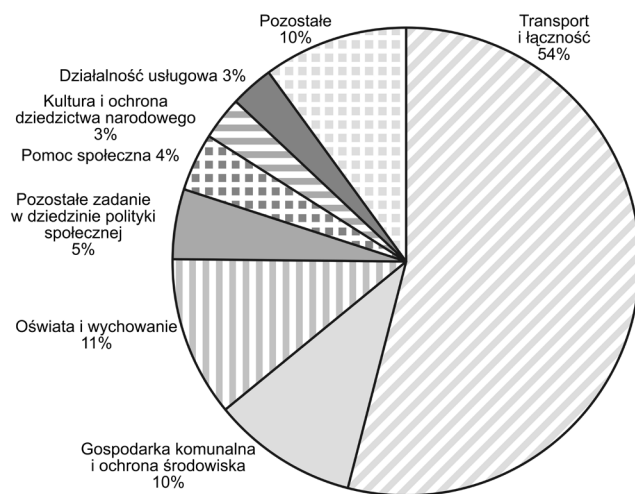
Otrzymane dotacje pochodziły głównie z Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Świętokrzyskiego na lata 2014–2020 oraz programu obejmującego Polskę Wschodnią, programy centralne stanowiły niewielki odsetek. Marginalny jest również udział innych instrumentów finansowych UE. Wynika

Tabela 6. Środki europejskie (w mln PLN) w budżetach badanych miast zgodnie z klasyfikacją budżetową w latach 2018–2022

Dział klasyfikacja budżetowej		Kielce	Ostrowiec Świętokrzyski	Starachowice	Skarżysko-Kamienna	Sandomierz
Nr	nazwa					
150	Przetwórstwo przemysłowe	1,948	–	–	–	–
400	Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz i wodę	–	–	–	–	3,386
600	Transport i łączność	315,771	30,210	42,214	–	–
700	Gospodarka mieszkaniowa	–	1,189	–	–	12,461
710	Działalność usługowa	20,311	2,232	0,015	0,002	–
720	Informatyka	–	–	–	5,641	0,045
750	Administracja publiczna	0,921	4,775	12,104	0,517	0,277
754	Bezpieczeństwo publiczne i ochrona przeciwpożarowa	3,648	–	–	–	–
801	Oświata i wychowanie	66,180	4,057	0,214	0,562	3,549
851	Ochrona zdrowia	0,900	–	–	0,678	–
852	Pomoc społeczna	18,128	6,395	–	–	0,678
853	Pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej	14,653	–	20,385	2,427	–
855	Rodzina	0,762	–	–	–	0,719
900	Gospodarka komunalna i ochrona środowiska	10,934	3,365	42,662	15,273	1,258
921	Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego	4,796	18,848	0,054	–	–
925	Ogrody botaniczne i zoologiczne oraz naturalne obszary i obiekty chronionej przyrody	18,145	–	–	–	–
926	Kultura fizyczna	–	0,670	3,077	–	–
Razem środki UE w latach 2018–2022		476,288	71,745	120,728	25,102	22,377
Dochody ogółem w latach 2018–2022		7413,842	1520,501	1324,461	998,303	639,126
Udział środków UE w dochodach ogółem w latach 2018–2022 (w %)		6,42	4,72	9,12	2,51	3,50

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych zawartych w sprawozdaniach z wykonania budżetów miast za 2020 r. (BIP Miasto Ostrowiec Świętokrzyski, b.r.; BIP Miasto Skarżysko-Kamienna, b.r.; BIP Urząd Miasta Kielce, b.r.; BIP Urząd Miejski w Sandomierzu, b.r.; BIP Urząd Miejski w Starachowicach, b.r.).

to z decydującego znaczenia regionalnych programów operacyjnych w rozwoju społeczno-gospodarczym regionów, na które w perspektywie finansowej 2014–2020 prawie dwukrotnie zwiększono kwoty (Wilk, 2018).

Rysunek 3. Środki europejskie w podziale na działy klasyfikacji budżetowej w badanych miastach

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych zawartych w sprawozdaniach z wykonania budżetów badanych miast za okres 2018–2022 r. (BIP Miasto Ostrowiec Świętokrzyski, b.r.; BIP Miasto Skarżysko-Kamienna, b.r.; BIP Urząd Miasta Kielce, b.r.; BIP Urząd Miejski w Sandomierzu, b.r.; BIP Urząd Miejski w Starachowicach, b.r.)

Na podstawie zapisów ustawy o finansach publicznych (*Ustawa*, 2009) dochody budżetu samorządowego dzieli się na bieżące i majątkowe. Ustawodawca do dochodów majątkowych zaliczył dotacje i środki przeznaczone na inwestycje, dochody ze sprzedaży majątku oraz dochody z tytułu przekształcenia prawa użytkowania wieczystego w prawo własności. Z kolei przez pojęcie dochodów bieżących rozumie się dochody niebędące dochodami majątkowymi (Sołtyk, 2020). Funkcjonujący mechanizm zasilania gmin środkami finansowymi nie sprzyja utrzymaniu ciągłości i stabilności finansowania wydatków inwestycyjnych, traktując priorytetowo wydatki bieżące. W znacznym stopniu wykorzystywane są instrumenty dłużne do finansowania inwestycji, dużym zainteresowaniem cieszą się również bezzwrotne środki z UE (Wyszkowska i Wyszkowski, 2021).

W niniejszym artykule odniesiono się również do kwestii wpływu deficytu budżetowego na poziom otrzymanych dotacji. Wyniki salda realizacji budżetów w badanych miastach zostały przedstawione w tabeli 7, w ujęciu procentowym. Deficyt budżetowy przez cały okres badawczy występował jedynie w Kielcach, w przypadku pozostałych czterech miast w poszczególnych latach przeważała nadwyżka budżetowa. Nie widać zatem zależności pomiędzy poziomem zadłużenia i wielkością środków otrzymanych w ramach funduszy unijnych w województwie świętokrzyskim. Jego stolica pomimo utrzymującego się deficytu zdobywa środki europejskie.

Tabela 7. Salda wykonania budżetów badanych miast w latach 2018–2022 (w %)

Miasto	2018 r.	2019 r.	2020 r.	2021 r.	2022 r.
Kielce	-11,39	-11,08	-7,56	-7,21	-8,54
Ostrowiec Świętokrzyski	2,03	8,35	2,89	3,07	0,96
Starachowice	-8,76	11,24	5,60	9,65	-4,74
Skarżysko-Kamienna	-0,55	4,39	0,98	5,16	-11,39
Sandomierz	-0,50	-6,64	5,56	1,81	-2,18

Źródło: opracowane własne na podstawie danych zawartych w sprawozdaniach z wykonania budżetów badanych miast za okres 2018–2022 (BIP Miasto Ostrowiec Świętokrzyski, b.r.; BIP Miasto Skarżysko-Kamienna, b.r.; BIP Urząd Miasta Kielce, b.r.; BIP Urząd Miejski w Sandomierzu, b.r.; BIP Urząd Miejski w Starachowicach, b.r.).

5. PODSUMOWANIE

Udział funduszy unijnych w dochodach badanych jednostek jest zróżnicowany i to zarówno w ujęciu względnym, jak i procentowym. O ile ujęcie względne jest tożsame z przedstawionym w literaturze, o tyle procentowy udział środków europejskich w dochodach badanej grupy prezentuje się inaczej. W analizowanym okresie na pierwszym miejscu znalazło się miasto zdecydowanie mniejsze od głównego ośrodka regionalnego. Nie wykazano związku pomiędzy liczbą mieszkańców, podmiotów gospodarczych przypadających na 1 mieszkańca czy liczbą bezrobotnych a wartością uzyskanych środków europejskich. Zależność taką widać w wydatkach budżetów miast na 1 mieszkańca – wyższa wartość wskaźnika przekłada się na większą kwotę środków unijnych w budżecie. W wyniku przeprowadzonych badań stwierdzono, że dla analizy udziału funduszy europejskich istotne jest przeliczenie ich wartości na 1 mieszkańca.

Należy zaznaczyć, że środki unijne przeznaczone są na różnorodne inicjatywy i nie da się wskazać w ogólnym ujęciu konkretnej sfery projektów realizowanych przez badane jednostki ze wsparciem UE. Najszerszy zakres tematyczny działań zaobserwowano w największym ośrodku. Świadczy to o dużej indywidualizacji realizowanych projektów i identyfikowaniu przez miasta własnych potrzeb. Nie można jednak pominąć faktu, że ponad połowa funduszy otrzymanych przez wszystkie badane miasta w analizowanym okresie została przeznaczona na działania w obszarze transportu i łączności z bardzo dużym udziałem Kielc. Potwierdza to wskazane w literaturze główne wydatkowanie środków europejskich w obszarze inwestycji (Churski, 2016). Warto wspomnieć również o rewitalizacji jako działaniu, które znajdziemy we wszystkich jednostkach.

Przeprowadzone badania potwierdziły prezentowane w literaturze przedmiotu poglądy, że większy ośrodek miejski zdobywa więcej środków europejskich, z których większość stanowią dotacje na inwestycje (Churski, 2014). Badania wykazały również omawiane przez innych badaczy występowanie czasowych wahań wielkości środków europejskich w budżetach jednostek samorządu terytorialnego. Przyczyny tych wahań to zarówno długość (siedem lat) perspektywy finansowej UE (Wyszkowska i Wyszkowski, 2021), jak i – zdaniem autora artykułu – różne okresy realizacji i rozliczenia dofinansowanych projektów. Porównując sposób ujęcia funduszy unijnych na podstawie klasyfikacji budżetowej, można zauważyć, że w każdej jednostce wygląda to inaczej. Pomimo ujednoczenia wprowadzonego dzięki tej klasyfikacji w budżetach badanych podmiotów w ramach środków europejskich znajdziemy te same inicjatywy, ale ujęte w różnych działach klasyfikacji budżetowej. Należy mieć to na uwadze, wykonując analizy poszczególnych rodzajów przedsięwzięć, gdyż ten sam rodzaj działania w poszczególnych jednostkach może być zapisany w różnych działach klasyfikacji. W badaniach dotyczących wykorzystania funduszy unijnych przez JST należałoby obok liczbowych wielkości względnych stosować wielkości wskaźnikowe, uwzględniające np. liczbę mieszkańców.

BIBLIOGRAFIA

- Bank Danych Lokalnych. (b.r.). <https://bdl.stat.gov.pl/bdl/start>
- Biuletyn Informacji Publicznej Miasto Ostrowiec Świętokrzyski. (b.r.). <https://bip.um.ostrowiec.pl>
- Biuletyn Informacji Publicznej Miasto Skarżysko-Kamienna. (b.r.). <https://bip.skarzysko.pl>
- Biuletyn Informacji Publicznej Urząd Miasta Kielce. (b.r.). <https://bipum.kielce.eu>
- Biuletyn Informacji Publicznej Urząd Miejski w Sandomierzu. (b.r.). <https://bip.um.sandomierz.pl>
- Biuletyn Informacji Publicznej Urząd Miejski w Starachowicach. (b.r.). <https://bip.um.starachowice.pl>
- Bożek, W. (2015). Znaczenie i wysokość środków pochodzących z budżetu Unii Europejskiej jako kategorii środków publicznych. *Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu / Research Papers of Wrocław University of Economics*, 380, 117–126. <https://doi.org/10.15611/pn.2015.380.09>
- Churski, P. (2014). Wpływ funduszy Unii Europejskiej na rozwój Poznania na tle wybranych miast w Polsce – próba bilansu pierwszej dekady członkostwa w Unii Europejskiej. *Rozwój Regionalny i Polityka Regionalna*, 27, 25–43. <https://doi.org/10.14746/rrpr.2014.27.03>
- Churski, P. (2016). Przygotowanie samorządów ośrodków regionalnych w Polsce do absorpcji środków polityki spójności. *Rozwój Regionalny i Polityka Regionalna*, 33, 73–93. <https://pressto.amu.edu.pl/index.php/rrpr/article/view/8635>
- Czyżewski, A., Matuszczak, A. (2016). Multiplikacja wydatków budżetu rolnego na 2016 rok przez budżet środków europejskich. *Studia i Prace WNEiZ US*, 44(3), 99–110. <https://doi.org/10.18276/sip.2016.44/3-07>
- Dworakowska, M. (2018). Dochody budżetowe jednostek samorządu terytorialnego z perspektywy absorpcji funduszy unijnych. *Optimum. Economic Studies*, 3(93), 51–62. <https://doi.org/10.15290/oes.2018.03.93.05>
- Dziuba, J. (2018). Polityka podatkowa a aktywność inwestycyjna jednostek samorządu terytorialnego w Polsce na przykładzie miast na prawach powiatu. *Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu / Research Papers of Wrocław University of Economics*, 528, 56–67. <https://doi.org/10.15611/pn.2018.528.05>
- Herman, A. (2012). Polskie gminy a Polityka Spójności UE po roku 2014. *Kwartalnik Nauk o Przedsiębiorstwie*, 23(2), 2–2. <https://econjournals.sgh.waw.pl/KNoP/article/view/2001>
- Jegorow, D. (2015). Fundusze europejskie – stymulanta i destymulanta rozwoju Polski. *Roczniki Ekonomii i Zarządzania*, 7(1–2), 7–19. [https://doi.org/10.18290/reiz.2015.7\(43\)-1](https://doi.org/10.18290/reiz.2015.7(43)-1)
- Kardaś, A. (2014). Aktywizacja funkcjonalna małych miast przy pomocy środków z funduszy europejskich na przykładzie miasta i gminy Gołdap. *Acta Universitatis Lodzianis. Folia Geographica Socio-Oeconomica*, 18(3), 105–116. <https://doi.org/11089/10952>
- Koj, J., Dawid, M., Dawid, W., Kudłacz, K., Mróz, M., Stelmaszewska, N., Sykała, Ł. (2023). *Polityka inwestycyjna polskich miast*. IRMiR. <https://obserwatorium.miasta.pl/wp-content/uploads/2023/05/Polityka-inwestycyjna-polskich-miast.pdf>
- Komisja Europejska. (b.r.). <https://ec.europa.eu>
- Krasowska, K.E. (2021). *Rozwój zrównoważony małych miast Pomorza Zachodniego po przystąpieniu Polski do Unii Europejskiej*. Wydawnictwo Uczelniane Zachodniopomorskiego Uniwersytetu Technologicznego w Szczecinie. <https://oa.zut.edu.pl/handle/20.500.12539/482>
- Mikos, M. (2019). Zasięg dyfuzji bodźców gospodarczych – testowanie modelu rdzeń–peryferia w odniesieniu do kohezyjnej polityki regionalnej i lokalnej. *Studia z Polityki Publicznej*, 2(22), 55–87. <https://doi.org/10.33119/KSzPP/2019.2.3>
- Musiałkowska, I., Wiśniewski, M. (2017). Fundusze europejskie w finansowaniu rozwoju regionalnego i lokalnego przez samorząd terytorialny w Polsce. *Studia BAS*, 1(49), 87–107. <https://bibliotekanauki.pl/articles/11541734>
- Pancer-Cybulska, E. (2014). Miasta w polityce spójności Unii Europejskiej. *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego. Studia i Prace Wydziału Nauk Ekonomicznych i Zarządzania*, 3(37), 127–135.
- Pietrowski, W. (2018). *Finansowe instrumenty polityki regionalnej w Polsce*. Wydawnictwo Adam Marszałek.
- Portal Funduszy Europejskich. (b.r.). <https://www.fundusze.europa.eu>
- Portal Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Kieleckiego Obszaru Funkcjonalnego. (b.r.). <https://zitkof.kielce.eu>
- Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 2 marca 2010 r. w sprawie szczegółowej klasyfikacji dochodów, wydatków, przychodów i rozchodów oraz środków pochodzących ze źródeł zagranicznych, DzU 2010 nr 38, poz. 207 z późn. zmianami.
- Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1301/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. w sprawie Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i przepisów szczególnych dotyczących celu „Inwestycje na rzecz wzrostu i zatrudnienia” oraz w sprawie uchylenia rozporządzenia (WE) nr 1080/2006. <http://data.europa.eu/eli/reg/2013/1301/oj>
- Sołtyk, P. (2020). *Finanse samorządowe. Teoria i praktyka*. Difin.
- Strzelecki, Z. (2008). *Polityka regionalna*. W: Z. Strzelecki (red.), *Gospodarka regionalna i lokalna* (s. 78–119). Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Szlachta, J., Zaleski, J. (2017). Wyzwania polskiej polityki regionalnej w kontekście polityki spójności UE po roku 2020. *Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu / Research Papers of Wrocław University of Economics*, 498, 336–350. <https://doi.org/10.15611/pn.2017.498.31>

- Świstak, M. (2018). *Polityka regionalna Unii Europejskiej jako polityka publiczna. Wobec potrzeby optymalizacji publicznego działania*. Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.
- Urząd Statystyczny w Kielcach. (2023). *Województwo świętokrzyskie w liczbach 2023*. <https://kielce.stat.gov.pl/publikacje-i-foldery/foldery/wojewodztwo-swietokrzyskie-w-liczbach-2023,2,21.html>
- Ustawa z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych, DzU 2009 nr 157, poz. 1240.
- Wajda, M. (2022). Alokacja środków na programy regionalne – analiza i ocena propozycji zawartych w projekcie Umowy Partnerstwa dla realizacji polityki spójności 2021–2027 w Polsce. *Studia Regionalne i Lokalne*, 87(1), 53–54. <https://doi.org/10.7366/1509499518704>
- Wilk, K. (2018). Spójność gospodarcza krajów i regionów Unii Europejskiej ze szczególnym uwzględnieniem Polski. *Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu / Research Papers of Wrocław University of Economics*, 536, 179–189. <https://doi.org/10.15611/pn.2018.536.17>
- Wojarska, M. (2020). Jednostki samorządu terytorialnego w Polsce jako beneficjenci funduszy Unii Europejskiej. W: E. Małecka-Ziemińska (red.), *Fundusze europejskie w regionach. Dotychczasowe doświadczenia i wyzwania* (s. 73–87). Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu.
- Wyszkowska, D., Wyszkowski, A. (2021). Fundusze Unii Europejskiej a wydatki inwestycyjne gmin w Polsce w latach 2010–2020. *Studia BAS*, 4(68), 67–84. <https://doi.org/10.31268/StudiaBAS.2021.36>

Artykuł wpłynął:
10 czerwca 2023
Zaakceptowano do druku:
18 sierpnia 2023